

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”, CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
Școala Doctorală „Isidor Todoran”

ACTIVITATEA CATEHETICĂ ÎN BISERICILE ORTODOXE
ROMÂNĂ ȘI GREACĂ ÎN ACTUALITATE
– STUDIU COMPARATIV –

TEZĂ DE DOCTORAT
– rezumat –

Îndrumător științific:

Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile GORDON

Doctorand:

Pr. Nicolae-George BARBU

CLUJ-NAPOCA
2023

CUPRINS
(capitolele principale)

INTRODUCERE

I. CATEHEZA ȘI ACȚIUNILE CATEHETICE

II. CATEHEZA ÎN BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

III. CATEHEZA ÎN BISERICA ORTODOXĂ DIN GRECIA

**IV. PARALELISM CATEHETIC ÎNTRE CELE DOUĂ BISERICI ORTODOXE,
EXPERIENȚA TRECUTULUI ȘI DINAMISMUL OPTIMIST PENTRU
PREZENT ȘI VIITOR**

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE

ANEXE – GHIDURI CATEHETICE

**ACTIVITATEA CATEHETICĂ ÎN BISERICILE ORTODOXE ROMÂNĂ ȘI
GREACĂ ÎN ACTUALITATE
– STUDIU COMPARATIV –**

Cuvinte cheie: *cateheza; Biserica Ortodoxă Română; Biserica Ortodoxă Greacă; educație creștină.*

REZUMAT

Prezenta teză de doctorat, elaborată în cadrul Școlii Doctorale de Teologie Ortodoxă „Isidor Todoran” a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, având ca temă „Activitatea catehetică în Bisericile Ortodoxe Română și Greacă în actualitate. Studiu comparativ”, propune realizarea unei analize a activităților catehetice desfășurate în cele două Biserici surori, în vederea evidențierii exemplelor de bună practică ce pot fi împrumutate și folosite pentru obținerea unor rezultate mai bune în cadrul procesului de catehizare.

Cercetarea de față se încadrează în domeniul Cateheticii, dar, pe parcursul ei, aducem în discuție și elemente de Istorie a Bisericii și de Omiletică, activitatea catehetică fiind strâns ancorată, în decursul vremurilor, de aceste aspecte ale educației creștine și ale propovăduirii.

În abordarea activității catehetice în Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă din Grecia, am avut în vedere mai întâi o descriere a istoriei Catehezei din cele două țări ortodoxe, pentru a ne putea crea o imagine de ansamblu, ca mai apoi să studiem efectiv activitățile desfășurate, începând cu sfârșitul secolului XX și culminând cu prezentul. Această analiză comparativă se dorește a fi de folos atât ambelor biserici, în vederea îmbunătățirii proiectelor și programelor desfășurate, cât și celorlalte biserici creștine.

Slujirea timp de 12 ani ca preot în Grecia și oportunitatea de a fi parte a procesului de catehizare în cadrul Bisericii Greciei, începând cu anul 2006, mi-au dat posibilitatea să observ buna desfășurare a programelor catehetice din această țară. Cunosc, desigur, și situația catehetică din România, în ultimii ani, începând cu 2018, participând activ în educația tinerilor, ca profesor de Omiletică, Catehetică și Limbă Greacă la Seminarul Teologic „Teoctist Patriarhul” din Giurgiu și în calitate de consilier, în cadrul Sectorului Cultural și al Activităților cu tinerii din Episcopia Giurgiului. Având această experiență frumoasă, am considerat că o analiză comparativă și detaliată a întregului proces de catehizare, desfășurat în cadrul celor două Biserici Ortodoxe, va fi benefică pentru ambele Biserici, ca un bun schimb de experiență.

Referitor la **stadiul cercetării**, menționez faptul că nu există o lucrare care să facă o prezentare comparată a activității catehetice în cele două Biserici Ortodoxe, acest subiect fiind atins doar tangențial, în anumite contexte¹.

Scopul acestui studiu constă în cunoașterea, analizarea și compararea activităților catehetice desfășurate în cele două Biserici Ortodoxe, în vederea evidențierii exemplelor de bună practică ce pot fi împrumutate reciproc și folosite pentru obținerea unor rezultate mai bune în cadrul procesului de catehizare. În elaborarea tezei de doctorat am avut în vedere următoarele **obiective**: identificarea activităților catehetice din cele două Biserici Ortodoxe și descrierea acestora; analiza comparativă a activităților catehetice și studierea metodelor folosite; identificarea exemplelor de bună practică, a punctelor pozitive, a celor negative, precum și a resurselor și pericolelor cu care se confruntă activitatea catehetică din cele două Biserici surori; stabilirea asemănărilor și a deosebirilor în urma analizei comparative.

Teza de doctorat este elaborată sub forma unui studiu comparativ între activitatea catehetică realizată în Bisericile Ortodoxe din România și din Grecia, iar **metoda** folosită a fost analiza comparativă.

Efortul cercetării noastre se orientează spre descrierea procesului de catehizare, atât în Biserica Ortodoxă Română, cât și în Biserica Ortodoxă a Greciei, analiza comparată fiind bazată pe un paralelism, pe o diagnoză și o sinteză a datelor cercetării, în vederea evidențierii exemplelor de bună practică, exemple care să folosească ca puncte de reper în elaborarea de noi programe și proiecte catehetice. Variabilele de la care am pornit în cadrul studiului nostru au fost activitatea de catehizare (variabilă independentă) și exemplele de bună practică (variabilele dependente, care generează concluzia studiului) folosite în cadrul activității non-formale, prin care se realizează procesul de catehizare cu impact deosebit asupra atragerii tinerilor spre catehizare.

Ipoteza de la care am plecat în realizarea studiului comparativ au fost aceea că: dacă tradiția catehetică este puternic împământenită pe teritoriul unei țări, așa cum se întâmplă în Grecia (vezi Capitolul III), atunci gradul de implementare al activităților catehetice este mai ridicat.

¹ Vezi, de pildă, Veaceslav (Veniamin) GOREANU, „Bisericile ortodoxe locale și organizarea lor canonică în zilele noastre”, *Biserica Ortodoxă Română*, 4-6 (2006), pp. 371-425; Liviu VIDICAN-MANCI, *Propovăduirea Evangheliei în Era Digitală*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2020; a se vedea și studiul meu, „Importanța catehezei în actualitate. Activități catehetice desfășurate în Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă din Grecia (studiu comparativ)”, *Studia Theologica Orthodoxa Doctoralia Napocensia*, 2 (2020), pp. 228-239. Pentru situația din fiecare țară, a se vedea bibliografia utilizată în capitolul al II-lea (BOR), respectiv al III-lea (BOG).

Observăm că societatea contemporană se află sub presiunea unor schimbări majore, mai ales la nivel spiritual și, de aceea, considerăm că Bisericii îi revine sarcina de a găsi noi modalități și strategii de catehizare, prin realizarea unei comunicări ziditoare pentru toți factorii implicați.

Capitolul I. Demersul de cercetare a fost inițiat prin prezentarea unor informații despre importanța catehezei și a acțiunilor catehetice, prin evidențierea rolului pe care îl are religia ca factor determinant în istoria și educația unui popor, prin conturarea personalității catehetului și prin expunerea formelor de catehizare.

În contextul actual, misiunea Bisericii este extrem de dificilă. Într-o lume confruntată de secularizare, când omul tinde galopant să-și caute bucuria doar în lăuntru hotarelor lumii acesteia, să se bazeze numai pe forțele sale, pe evoluțiile tehnice și științifice, se creează o nesiguranță. Lumea trece printr-o criză spirituală – „o sărăcie spirituală a gândirii, care reduce viața persoanei la biologic și identifică autonomia omului cu autosuficiența și lipsa de transcendență”².

Catehetul are încă de la începutul creștinismului un statut aparte. El este amintit de Sfântul Apostol Pavel (cf. *1 Corinteni* 12, 29) printre cei cu daruri speciale. Datoria lor era să citească, să interpreteze și să-i învețe pe catehumeni cuvântul lui Dumnezeu. Catehetul este, prin lucrarea și chemarea lui, un nou ucenic al lui Hristos, un chemat, un vestitor și un lucrător al misiunii de propovăduire a Evangheliei³.

De-a lungul timpului, cateheza și activitățile de învățare s-au adaptat condițiilor istorice și culturale specifice fiecărei perioade și regiuni, acestea nelipsind din preocuparea pastoral-misionară a Bisericii. Astăzi, observăm faptul că una dintre preocupările principale ale teologiei moderne este comunicarea adevărilor de credință prin cateheză și activități catehetice. Dacă în trecut Catehetica era încadrată, ca materie de studiu, în cadrul disciplinelor practice, astăzi aceasta este cuprinsă pe bună dreptate, alături de Omiletică, în aria științelor comunicării⁴. Metoda ortodoxă de educație religioasă presupune o punere în balanță a metodelor și procedeelor folosite în educarea și formarea creștinilor, în vederea obținerii rezultatului dorit.

² † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Hristos dăruiește oamenilor vindecarea și viața”, *Ziarul Lumina de duminică*, 28 octombrie 2012, p. 7.

³ A. IVAN (coord.), *Crezul Ortodox în 12 cateheze*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2015, pp. 14-15.

⁴ Constantin NECULA, *Duc în altum. Ieșiți în larg. O introducere în Catehetică. Importanța catehezei în propovăduirea creștină*, ediția a III-a, Ed. Andreiana, Sibiu, 2021, p. 9.

În **Capitolul al II-lea**, cercetarea noastră s-a îndreptat spre expunerea și descrierea modului în care se realizează procesul de catehizare în Biserica Ortodoxă Română, îndeosebi în contextual actual – după cum arată și titlul lucrării. Astfel, după punctarea câtorva elemente introductive, în care am prezentat sumar parcursul istoric al activității învățătoarești a Bisericii pe teritoriul țării noastre, de la începuturi până în secolul al XXI-lea, când lucrarea catehetică ia amploare (prin reintroducerea Religiei în școli, prin implementarea programului „Hristos împărtășit copiilor” și a Birourilor pentru catehizare a tineretului ș.a.), m-am oprit asupra subiectului central al acestui capitol, și anume: activitatea catehetică din zilele noastre. Prin urmare, am prezentat o seamă de proiecte și activități desfășurate la nivel eparhial și local între anii 2020-2023 – așadar și din perioada „pandemiei” –, acțiuni care pot servi ca exemple de bună practică pentru cei care doresc să aibă un punct de reper în gestionarea catehezei.

Este cunoscut faptul că Biserica Ortodoxă Română a fost primul factor de susținere a culturii acestui neam, a fost aceea care l-a ținut în ființă și l-a ocrotit în fața tuturor vicisitudinilor istoriei⁵.

Începutul învățământului religios în țara noastră este legat de cel al învățământului în general. Călugării au fost cei care au ctitorit primele școli românești, alfabetizarea făcându-se după cărțile de slujbă. De asemenea, sub supravegherea Bisericii se realizează și trecerea la învățământul laic. După cum spunea Nicolae Iorga, „școala pleacă tot de la creștinism, de la lecția de catehism din pridvor, de la educația celor chemați, a catehumenilor, care trebuiau, firește, să învețe patru lucruri: dogma, simbolica, ritualul și morala”⁶.

Acțiunile catehetice s-au dezvoltat treptat, în decursul veacurilor, în funcție de conjunctura politică și socială, însă secolul al XX-lea a fost unul dificil pentru Biserica Ortodoxă din România. După experiența dificilă a celor două Războaie Mondiale, Ortodoxia românească s-a confruntat cu greutățile și prigoana venite din partea regimului comunist. În această perioadă a fost eliminat învățământul religios din școli, multe școli teologice au fost închise, catehizarea o fost interzisă, iar o bună parte dintre clerici, călugări și teologi au fost aruncați în temniță, puși la muncă silnică sau deportați. După anii '90, Biserica s-a organizat treptat, un eveniment deosebit de important fiind introducerea orei de Religie în școli, precum și libertatea de a organiza învățământul catehetic.

⁵ Dumitru GRIGORE, „Argument”, în: George RIZESCU, *Nevoia de ortodoxie*, Ed. Paralela 45, București, 2001, p. 10.

⁶ Prelegeri la Universitatea din București în ciclul „Școala și Cultura”.

Un alt eveniment de seamă în misiunea catehetică în Biserica Ortodoxă Română în perioada post-comunistă a fost implementarea programului *Hristos împărtășit copiilor*, program complementar orei de Religie. Acest program se adresează copiilor cu vârste cuprinse între 6 și 18 ani și își dorește apropierea copiilor față de Hristos și de Biserică prin modelarea sufletelor acestora. Proiectul acesta a debutat în anul 1999, iar la întâlnirea de lucru, din decembrie 2005, la Sinaia, s-au pus bazele proiectului catehetic *Hristos împărtășit copiilor*, care funcționează până astăzi.

În cadrul proiectului, începând din anul 2010, s-a organizat anual de către Patriarhia Română, prin Sectorul teologic-educațional, Concursul Național Catehetic. Acest concurs a primit în fiecare an o temă distinctă – în concordanță cu tema anului omagial și comemorativ al Patriarhiei Române, de care s-a ținut cont în desfășurarea proiectelor.

„Alege Școala!” este un alt proiect dedicat misiunii de catehizare a tinerilor, fiind implementat de Patriarhia Română, prin Sectorul Teologic-Educațional, având ca parteneri Fundația World Vision România și Mitropolia Moldovei și Bucovinei. Ca obiectiv principal, proiectul „Alege Școala” își propune: prevenirea și combaterea fenomenului de părăsire timpurie a școlii și prevenirea delincvenței juvenile, prin dezvoltarea unor soluții alternative de tip „școala de duminică”⁷.

Prin proiectele „Hristos împărtășit copiilor” și „Alege Școala!”, Patriarhia Română are ca obiectiv refacerea legăturii copiilor cu comunitatea bisericească, ca o completare a educației religioase din școli și a orei de religie.

De asemenea, în ultimii ani observăm o desfășurare amplă de activități social-filantropice prin parteneriatele dezvoltate între parohii și școli, programe care își doresc o bună educație a tinerilor, dar și o reducere a abandonului școlar.

Un subcapitol aparte este dedicat activităților catehetice din perioada pandemiei. Odată cu apariția pandemiei de SARS-CoV-2, în primăvara anului 2020, au apărut la suprafață mai multe probleme prezente în societate. Aceste schimbări au avut un impact deosebit și asupra sistemului educațional, dar și a procesului de catehizare. Biserica Ortodoxă Română a avut un rol important în această perioadă, lucrând cu multă dăruire în sprijinul credincioșilor, prin: intensificarea rugăciunii, a transmisiilor on-line, a activităților filantropice, precum și prin implementarea măsurilor de protejare a sănătății oamenilor impuse de pandemie.

⁷ *Alege Școala!, Curs de formare pentru formatori*, Iași, 2011, p. 3.

În perioada pandemiei, religia a fost văzută de mulți ca principala modalitate prin care se poate depăși această criză, ora de Religie având impact social deosebit în generarea comportamentelor și promovarea valorilor perene.

În timpul pandemiei, Patriarhia Română a implementat și susținut mai multe acțiuni catehetice, dintre care amintim: emisiunea „Ora de Religie” realizată de Trinitas TV și rubrica „3 Minute din Ora de Religie”, cu suport vizual animat, difuzată în cadrul emisiunii „Universul Crediței” de la Televiziunea Română și la postul de televiziune al Patriarhiei Române. De asemenea, Ministerul Educației, în colaborare cu Sectorul teologic-educational al Patriarhiei Române, a elaborat și publicat documentul „Repere metodologice pentru Religie”⁸. Ghidul este structurat pe cinci capitole și are un număr de 216 pagini, în care oferă recomandări generale și exemple concrete, dedicate fiecărei clase de studiu, pentru diferite culte religioase din România.

Un exemplu de bună practică venit în sprijinul tuturor elevilor este „Ora de Religie”, emisiune realizată de către televiziunea Patriarhiei Române, care presupune nu doar o completare a învățării și educației religioase, ci și un suport spiritual și emoțional adecvat. Temele abordate au fost alese atât din programa școlară, cât și din afara acesteia, tocmai pentru a putea oferi o altă perspectivă de realizare a orei de Religie, în concordanță cu nevoile concrete ale vremii, în vederea canalizării atenției elevilor spre bucurie, rugăciune, speranță, spre credința în Dumnezeu.

Importanța concursurilor catehetice desfășurate la nivel de Patriarhie este esențială. Prin aceste evenimente, se pune în valoare activitatea desfășurată la nivel local, având totodată și calitatea de model și exemplu pentru celelalte comunități locale. Promovarea acestor activități în media, în special la TV Trinitas, Radio Trinitas și Ziarul „Lumina”, reprezintă o misiune productivă în cadrul bisericii noastre.

Un alt subcapitol substanțial din această secțiune a lucrării este cel în care am analizat activitățile catehetice desfășurate la nivelul bisericilor de enorie aparținând mai multor eparhii. Astfel, în cadrul strategiilor catehetice și pedagogice desfășurate am distins următoarele categorii: activități desfășurate cu tinerii, cu persoanele adulte, cu bătrânii, cu persoanele nevoiașe sau defavorizate și cu persoanele de alte religii. Observând activitățile desfășurate la bisericile pe care le-am investigat, am remarcat faptul că fiecare comunitate își creează și pliază activitățile în funcție de nevoile membrilor ei, un important rol avându-l, de bună seamă, preotul acelei biserici, care coordonează viața parohiei după rânduierile administrației centrale

⁸ <https://basilica.ro/repere-metodologice-pentru-religie-in-contextul-pandemiei-actuale/> (data accesării: 10.05.2021).

bisericești, dar și în funcție de viziunea și abilitățile sale. Dintre multitudinea de acțiuni catehetice (de la forma „clasică” a catehezei, până la activități complementare), amintesc de: slujbele din duminici și sărbători, Sfintele Taine și ierurgiile, întâlniri catehetice desfășurate după un program stabilit, excursii și pelerinaje, întâlniri ale consiliului și ale comitetului parohial, vizite pastorale, agape, vizite la așezămintele sociale și altele.

Un lucru important pe care l-am observat și remarcat în cadrul activității de catehizare și de informare în zilele noastre este comunicarea prin intermediul internetului și a mijloacelor moderne de informare: YouTube, WhatsApp, Facebook, Instagram, radio, televiziune, publicații etc. Deschiderea Bisericii către acest domeniu, nou apărut, reprezintă o posibilitate imensă de activitate constructivă, de informare, de catehizare și de călăuzire. Activitatea Bisericii în domeniul on-line este necesară, pentru a nu se pierde astfel legătura cu o mare parte a oamenilor care petrec mult timp și sunt atrași de acest spațiu virtual, mai ales a generațiilor tinere.

În **Capitolul al III-lea**, studiul nostru a continuat prin prezentarea evolutivă și descrierea modului în care se desfășoară procesul de catehizare în Biserica Ortodoxă a Greciei. Așa cum am procedat și în cel de-al doilea capitol, am dorit să subliniez activitățile catehetice desfășurate în actualitate, care pot servi ca modele de urmat în elaborarea și desfășurarea catehezelor și pentru a demonstra aplicabilitatea rezultatelor activității catehetice.

După o succintă prezentare a istoriei Bisericii Ortodoxe Grecești și, implicit, a modului în care și-a desfășurat și activitatea învățătoarească, am alcătuit un subcapitol dedicat catehezei de după anul 1850 – anul în care Biserica Greciei este recunoscută ca Biserică autocefală. Remarcăm aici elanul cu care s-au înființat mai multe „Școli catehetice”, care au avut un rol important în dezvoltarea activităților catehetice dedicate tinerilor.

În subcapitolul despre cateheza în actualitate, am subliniat faptul că Biserica Ortodoxă din Grecia a avut, la începutul secolului al XXI-lea, un program bine elaborat, în care își dorea să creeze un cadru adecvat și un mediu propice, unde tinerii să se bucure de roadele bogate ale unei dezvoltări intelectuale și morale în același timp⁹.

În ultimii ani, profesori ai facultăților de teologie precum: Konstantinos Frankos, Panaghiotis Hristu, Savvas Aguridis și Evangelos Teodoru, care au avut și au în grijă buna organizare și misiunea catehetică desfășurată în cadrul unora dintre mitropoliile grecești, precum și funcții importante în cadrul Facultăților de Teologie sau în cadrul Ministerului

⁹ V. KALLIAKMANI, „Χρειάζομαστε το Κατηχητικό σχολείο?” (Avem nevoie de Școala catehetică?), *Efimerios*, 58, nr. 4, mai, Tesalonic, 2009, pp. 16-17.

Educației, au avut intervenții importante în procesul de catehizare, prin implicarea directă și prin prezentarea soluțiilor optime în vederea îmbunătățirii activităților catehetice, precum și a întâmpinării și rezolvării problemelor apărute în acest domeniu de activitate.

În cadrul Bisericii Ortodoxe Grecești, activitatea catehetică ocupă un rol esențial. Fiecare eparhie deține un birou special dedicat activităților catehetice, condus de un preot consilier, care urmărește și coordonează activitățile catehetice cu tinerii și cu adulții din cuprinsul eparhiei. Fiecare parohie organizează activități catehetice săptămânale, precum: ora catehetică cu tinerii, activități cu tinerii din parohie, studiul Sfințelor Scripturi cu credincioșii, serbări și excursii, cursuri de perfecționare a cateheților, precum și tabere catehetice în cadrul eparhiei respective.

Ora de cateheză este una din principalele activități desfășurate cu tinerii, dar, așa cum este lesne de înțeles, sunt mult mai apreciate de către tineri dacă se desfășoară în cadrul unei tabere. În acest sens, părintele Atanasie Țikopoulos din Mitropolia de Katerini, afirma că „o săptămână de tabără este echivalentul a zece ani de cateheze”. Am prezentat în continuare și conceptul de „Tabără în oraș”, un concept nou prin care se încearcă implicarea a cât mai multor tineri în activitățile catehetice desfășurate în timpul vacanțelor.

Începerea fiecărui nou an școlar catehetic este marcată în Grecia prin trimiterea unei circulare cu hotărârile și îndemnurile Sfântului Sinod referitoare la anul ce urmează. În acest sens, Sfântul Sinod accentuează importanța desfășurării unor activități susținute în ceea ce privește educația tinerilor, îndemnând la respectarea și întrebuițarea programelor editate în acest sens, prin editura Arhiepiscopiei Atenei. Grija față de școlile catehetice este una deosebit de importantă, se subliniază astfel necesitatea unei activități susținute, nu doar o activitate informală, ci o activitate formativă, menită să călăuzească sufletele însetate de cunoaștere și călăuzire spre Dumnezeu.

În cadrul acestui capitol am prezentat câteva dintre ghidurile catehetice publicate, începând cu sfârșitul secolului XX (la editura Bisericii Grecești) și culminând cu cele de dată recentă, apărute la editurile catehetice ale eparhiilor. Pe lângă acestea, am punctat și câteva apariții editoriale care, deși nu sunt editate la editurile oficiale ale Bisericii, și-au pus amprenta asupra activităților de catehizare, fiind folosite de către cateheți ca material ajutător sau ca bibliografie. Un important instrument în acțiunea de catehizare este utilizarea spațiului virtual. De aceea, am prezentat și cele mai importante site-uri catehetice utilizate în Biserica Ortodoxă a Greciei.

Capitolul al IV-lea. Sintetizând rezultatele celor două capitole anterioare, am avut posibilitatea demarării unui studiu comparativ despre activitățile cu tinerii din cele două biserici

surori. Astfel, am pus accentul pe descrierea principalelor programe și proiecte desfășurate de fiecare în parte și am evidențiat exemplele de bună practică ce pot servi ca model de implementare, prin identificarea asemănărilor și deosebirilor în cadrul activității catehetice.

Indicatorii care au stat la baza studiului comparativ au fost:

- proiecte catehetice desfășurate la nivel național;
- proiecte catehetice desfășurate la nivel eparhial;
- proiecte catehetice realizate la nivel parohial;
- implementarea de tabere catehetice creștine, atât ale Bisericii cât și ale Asociațiilor religioase, precum și existența spațiilor necesare desfășurării acestora;
- sesiuni de formare ale cateheților în vederea desfășurării unor activități catehetice corespunzătoare, precum și de implementare a unor proiecte catehetice cu impact pentru viața religioasă a comunității din care fac parte;
- elaborarea de ghiduri catehetice necesare în desfășurarea corespunzătoare a catehezelor;
- elaborarea de materiale didactice, cărți și auxiliare necesare în activitatea cateheților și a catehumenilor în cadrul catehezelor;
- site-uri dedicate, cu materiale informative ajutătoare, atât pentru cateheți, cât și pentru catehumeni;
- experiența și tradiția catehetică:
- promovarea activităților catehetice prin intermediul internetului, precum și prin intermediul rețelelor de socializare;
- finanțarea unor proiecte catehetice prin atragerea de fonduri europene, prin sprijinul acordat de către Mitropolii, dar și din sponsorizări atât din partea persoanelor fizice, cât și juridice, a comunității locale;
- existența unor centre de meditații gratuite pentru copiii care au nevoie de ajutor;
- organizarea de întâlniri ale tinerilor și studenților;
- organizarea de serbări, excursii, pelerinaje și inițiative locale;
- nevoia implementării catehezelor săptămânale la nivel parohial.

Rezultatele cercetării au confirmat ipoteza studiului, conform căreia tradiția catehetică care este puternic împământenită pe teritoriul unei țări, așa cum este Grecia, influențează gradul de implementare al activităților catehetice. În urma analizei atente a activității catehetice din Biserica Ortodoxă a Greciei, precum și a implicării directe în desfășurarea acestei activități catehetice, am identificat următoarele aspecte: preocupare pentru dezvoltarea și întreținerea

activității; existența unei atitudini pozitive față de cateheză și o bună cooperare a catehetului cu copiii; copiii sunt angrenați în activități care le permit adaptarea la schimbările din societate; buna comunicare în activitatea catehetică, dar și între catehumeni; realizarea unor analize periodice a activității catehetice, care permit îmbunătățirea acesteia; prezența unui program strict de desfășurare al catehezelor la nivel local, parohial.

Pentru formarea unei imagini de ansamblu asupra procesului de catehizare din Bisericile Ortodoxe Română și Greacă, ne-am propus în acest capitol **realizarea unei analize SWOT**¹⁰ pentru fiecare dintre cele două Biserici surori. Acest instrument la care am apelat oferă posibilitatea construirii unei imagini de ansamblu prin evidențierea rapidă a punctelor forte, dar și a punctelor slabe pe care le are activitatea catehetică, precum și la identificarea forțelor externe care au un impact pozitiv sau negativ asupra desfășurării catehezei. Importanța acestui instrument de cercetare constă în faptul că ne ajută în identificarea punctelor tari, posibilitatea de a face recomandări de îmbunătățire a acelor aspecte care reprezintă puncte slabe, identificarea oportunităților de mediu extern care pot contribui pozitiv la desfășurarea corespunzătoare a activității catehetice, precum și la evitarea amenințărilor care pot avea o influență negativă asupra procesului de catehizare a tinerilor.

Prin această analiză comparativă, am realizat care sunt principalele asemănări și deosebiri în activitatea catehetică a celor două Biserici, care exemple de bună practică pot fi implementate și care sunt provocările care trebuie depășite. În acest scop, un ultim subcapitol, intitulat „Provocări și soluții în cadrul activităților de catehizare”, încearcă, pe baza cercetării desfășurate, să evidențieze maniera în care se poate desfășura misiunea catehetică a Bisericii în zilele noastre. Am discutat aici îndeosebi despre mediul online, care ajunge să fie pentru tineri – și nu numai – un mod de viață, la care Biserica trebuie să aibă răspuns și alternativă. Online-ul nu trebuie demonizat, ci utilizat cu discernământ, putând avea un important rol în comunitate – așa cum a avut-o, de exemplu, în perioada pandemiei.

În **Concluzii** prezint succint principale rezultate la care cercetarea noastră a ajuns. Se remarcă faptul că, din punct de vedere metodologic, analiza comparativă a celor două Biserici în ceea ce privește misiunea catehetică oferă mai multe aspecte pozitive: o mai bună cunoaștere a celor două structuri ecleziale, identificarea aspectelor catehetice pozitive și negative, găsirea unor soluții în fața provocărilor timpurilor. În acest sens, considerăm că anumite exemple de

¹⁰ S.W.O.T. = Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats (în traducere: puncte tari, puncte slabe, oportunități și amenințări) reprezintă un model de analiză (de obicei utilizată în mediul de afaceri), pentru a identifica particularitățile „afacerii”, în vederea îmbunătățirii acesteia.

bună practică din Biserica Greciei pot fi implementate și la noi (de la organizare administrativă, până la activități specifice); în același timp, și Biserica Greciei își poate îmbunătăți misiunea catehetică prin preluarea unor proiecte românești (de pildă, întâlnirile naționale ale tinerilor).

Studiind istoria acestor activități cu tinerii desfășurate în Grecia și România, se observă o înflorire și o preocupare atentă în acest domeniu, mai ales în ultimul deceniu. Grijă această față de formarea frumoasă a tinerilor – și nu numai – se face deja simțită în societate și în participarea tinerilor la slujbele și activitățile bisericii.

Suntem de părere că teza noastră constituie un reper pentru cateheți, studenți teologi, preoți, elevi seminariști, profesori de religie, dar și pentru aceia din rândul mirenilor care sunt implicați activ în procesul de catehizare, oferindu-le suficiente exemple de bună practică, argumentate teoretic și practic. De asemenea, avem speranța că cercetarea de față va contribui la îmbogățirea literaturii de specialitate, prin informațiile teoretice și practice pe care le oferă, fiind un punct de plecare pentru alte cercetări viitoare din acest domeniu.

Lucrarea de față se bazează pe o **Bibliografie** bogată, în care se remarcă atât lucrări de specialitate în limba română, cât și în limba greacă nouă, fără de care nu aș fi putut elabora o asemenea teză.

Anexa prezintă câteva Ghiduri și inițiative catehetice din cele două Biserici. La ghidurile catehetice din cadrul Bisericii Ortodoxe din Grecia am tradus titlurile, cuprinsul, precum și unele exemplificări și exerciții.